

Jarmo Nurmio on toiminut AKAVAn järjestöpäällikkönä vuodesta 2000.

Järjestäytymisaste laskusta nousuun

AKAVA on keskusjärjestöistä ainoa, jonka jäsenmäärä on kasvanut. Silti sielläkin kannetaan huolta uusien jäsenten rekrytoinnista.

Jarmo Nurmio
Järjestöpäällikkö
AKAVA
jarmo.nurmio@akava.fi

Järjestäytymisen turvaaminen on jokaisen suomalaisen ammattiliiton edunvalvonta- ja järjestötoiminnan avaintehtäviä. Järjestäytyminen on ammattiliiton vaikuttamistoiminnan välttämätön edellytys. Ilman jäseniä ei ole liittoja ja ilman järjestäytyneitä liittoja

ei ole vaikuttamistoiminnan vaatimaa ay-liikettä.

Korkea järjestäytymisaste antaa perustan ammattiliittojen vaikutusvallalle. Menestyksellinen sopimustoiminta ja muu edunvalvonta tarvitsee nojakeen korkean järjestäytymisasteen.

Tämä pätee erityisesti Suomessa ja muissa Pohjoismaissa, joissa hyvinvoinnin rakentaminen ja yhteiskunnallinen rauha tuotetaan pitkälti sopimusyhteiskuntamallilla.

Korkea järjestäytymisaste on omiaan takaamaan palkansaajille ja ay-liikkeelle tarvittavan puhe- ja vaikutusvallan, jonka avulla varmistetaan palkansaajille osa työn ja tuottavuuden tuloksista. Ay-liikkeen sisäisillä järjestäytymistä kuvaavilla keskinäisillä suhteilla on erityinen merkitys kilvoittelussa kakun jakamisessa. Järjestäytymisaste on kova panos palkanmuodostuksessa, kolmikantaisessa yhteiskuntavaikuttamisessa sekä työmarkkinoiden toimivuudessa.

Järjestäytymisasteella on ammattiliittojen toimintamallissa muitakin strategisia merkityksiä. Se on itse asiassa myös yksi liittojen toiminnan lopputuotteista, sillä korkea järjestäytymisaste tuottaa ns. markkinaposition järjestöjen toimialalla. Se on siis jo sinällään toiminnan lopputulema, vaikka jäsenmäärän kasvuun ei suhtauduttaisikaan itseisarvoisena päämääränä.

Tilastoinnin ongelma

Tässä lehdessä julkaistussa artikkelissaan Petri Böckerman ja Roope Uusitalo toteavat, että ammatillisen järjestäytymisen lakipiste saavutettiin vuonna 1993 ja että laman jälkeen järjestäytymisaste on laskenut yli kymmenellä prosenttiyksiköllä. He päätyvät tähän empiirisellä analyysillä, joka perustuu Tilastokeskuksen tulonjakotilaston aineistoon.

Artikkelissaan Böckerman ja Uusitalo myös hakevat syitä ja selityksiä järjestäytymisasteen laskulle. Suurimmaksi selittäjäksi he nostavat yksityisen työttömyyskassan eli ns. Loimaan kassan kasvun. He myös povaavat palkansaajien järjestäytymisasteen laskun yhä jatkuvan.

Järjestäytymisasteen aleneminen 1990-luvun huippuvuosista 2000-luvulle tultaessa on kiistatonta. Laskun

suuruusluokka ja alenemisen selitykset antavat kuitenkin aiheen muutamaa huomautukseen ja lisäselitykseen. Järjestäytymistä voidaan lisäksi eritellä tarkemmin, esimerkiksi ryhmitäin.

Tilastokeskuksen tulonjakotilasto täydennettynä verorekisteritiedoilla soveltuu sinänsä hyvin järjestäytymisasteen tutkimiseen. Aineiston keruutapa voi kuitenkin johtaa vinoutumiin, sillä kyseessä on otosaineisto, johon on yhdistetty haastattelu- ja rekisteritietoja. Haastattelussa kaikki vastaajat eivät tiedä, mihin ammattiliittoon he kuuluvat vai kuuluvatko mihinkään. Akavalaisia koskevan aineiston osalta keskeinen ongelma on myös koulutustiedon karkeus.

Luvut eivät myöskään ole yksiselitteisiä, kun tarkastellaan rinnalla työsäkäyntitilastoa, työolobarometriä, tilastollista vuosikirjaa ja ammattiliittojen itsensä antamia jäsenmääriä. Yksiselitteisen lopputuloksen varmistamiseksi olisikin syytä analysoida kaikki nämä tilastot ja aineistot. Näin vahvistettaisiin johtopäätöksiä.

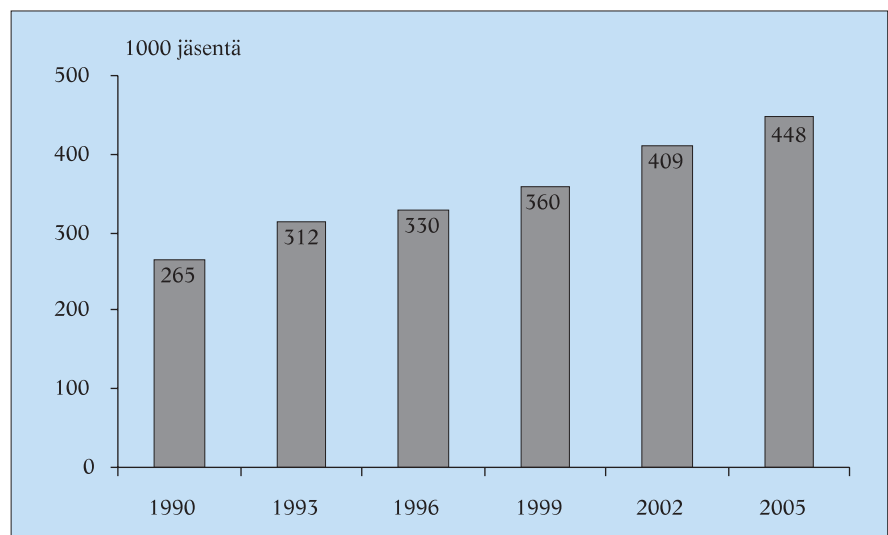
Korkeasti koulutettujen jäsenmäärä kasvanut

Böckerman ja Uusitalo toteavat, että järjestäytymisaste on keskimääräistä korkeampi korkeasti koulutettujen kohdalla. Akavalaiset ammattiliitot ovatkin jatkuvasti kasvattaneet jäsenmääräänsä. AKAVA on ollut jo vuosia ainoa jäsenmäärältään kasvava palkansaajakeskusjärjestö Suomessa (kuvio 1). Tämä selittyy luonnollisesti pitkälti korkeasti koulutettujen henkilöiden määrän kasvulla.

On selvää, että akavalaiset ammattiliitot ovat onnistuneet rekrytoinnissaan, sillä vastaavaa korkeasti koulutettujen järjestäytymistä tavataan vain Pohjoismaissa ja Virossa. Suomessa korkeasti koulutettujen järjestäytymisellä on vahva perinne. Järjestäytymisperiaate on koulutustaso ja/tai työtehtävien vaativuus. Järjestäytyminen ammattikunnittain luo ammatti-identiteetin kautta samanhenkisyttä joukkovoiman sytykkeeksi.

Kun tätä täydennetään työuran mitaisella edunvalvontakonseptilla, yksilöllisellä jäsenpalvelulla ja ammatillisella edunvalvonnalla, syntyy pitkäkestoista sitoutumista. Eräiden ammattikuntien järjestäytymisaste lähentelee sataa prosenttia. Hyvin ratkaisevaa on ollut myös

Kuvio 1. AKAVAn jäsenmäärän kehitys vuosina 1990–2005.

tulevien jäsenten kohtaaminen jo heidän opiskeluaikanaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Pysyvät jäsen-suhteet luodaan jo opiskeluaikana. Voimakkaan opiskelijatoiminnan seurauksena akavalaisiin ammattiliittoiin kuuluu lähes 100 000 opiskelijajäsentä.

Ay-liikkeen menestyksen hinta

Böckerman ja Uusitalo päättelivät, että palkansaajien järjestäytymisasteen aleneminen selittyi ennen kaikkea ns. Loimaan kassan kasvulla. Selitys on puutteellinen. Totta on, että Loimaan kassan kasvulla ja ammattiliittojen järjestäytymisasteen alenemisella on selvä yhteys. Palkansaajien käyttäytymisen muutokseen on kuitenkin monia muita, asian tilaa syvemmin selittäviä taustatekijöitä.

Ammattiliittojen edunvalvonnan historia on suuri menestystarina. Näyttää siltä, että sillä on hintansa. Palkansaajien olot ovat muuttuneet paremmiksi ja hyvinvointi kasvanut siinä määrin, että paremmat ehdot ovat muuttuneet monelle yksilölle ikään kuin itsestäänselvyydeksi. Yhteyttä ammattiliittojen aikaansaannoksiin ei enää nähdä. Huolto pelaa ja liittojen roolia ei enää välttämättä huomata.

Jos moni ajattelee, että pelkän taloudellisen työttömyysturvan ostaminen työttömyyskassasta riittää, voidaan sanoa, että ay-liike on organisaationa ainakin osittain oman menestyksensä uhri. Ay-liike on ollut hyvin yhteiskuntavastuullinen. Näkyvää radikalismia, mafiasta puhumattakaan, ei Suomessa ilmene. Median tarvitsemien suurten vastakohtaisuuksien vähäisyys on voinut johtaa yksilötasolla harhakäsityksiin ay-liikkeen todellisesta merkityksestä ja arvosta.

Laman aikana suhtautuminen järjestäytymiseen oli kollektiivista. Nyt tun-

tuu, että on selviydyttävä työttömyydestä tai tuottavuuden ja tehokkuuden vaatimuksista yksin. Yksilöllisyyttä suosiva trendi ruokkii tätä. Seuraus on, että yhteisöllisyys rapautuu. Pätkätöissä ei synny pysyviä työtoveruus-suhteita. Ay-liikkeellä on todellinen haaste luoda tarjonta tämänkaltaiseen kysyntään.

Jäsenpito ja rekrytointi tasapainoon

Ay-liikkeen on myös syytä katsoa peiliin. Tärkeintä on nyt löytää keinot

katkaista järjestäytymisasteen lasku ja tehdä järjestäytymisen kasvusta taas valtavirta. Sitä on ensin tuettava pitävällä jäsenpidolla, mikä eittämättä vaatii toimintatavan muutosta jäsenläheisemmäksi esimerkiksi omistajajäsen-ajattelutavan mukaiseksi.

Ammattiliittojen ei kannata hukata liikaa

panoksia keskinäiseen järjestökilpailuun jo järjestäytyneistä jäsenistä. Se Suomen oloissa ällistyttävän suuri omasta edustaan piittaamaton tai vaila oikeaa tietoa oleva työvoiman osa, joka on kokonaan vailla ammattiliittojen palveluja, on jäsenrekrytoinnin kannalta todellinen yhteistyöhaaste ammattiliitoille. Yhteistyön merkitys ja sisällöllinen kehittäminen korostuvat tulevina vuosina, kun järjestäytymisorientoituneet ikäluokat eläköityvät ja uudet ikäluokat astuvat työelämään.

Tämä on ammattiliitoille vielä keskeisempi kysymys kuin pelkästään työttömyyskassoihin kuuluvien liittojäsen-suhde. Ay-liikkeen tuleva menestystarina voi olla kilpailukyvyyn parantaminen järjestäytymättömien ja työelämätulokkaiden markkinoilla. Luonnollisesti kilpailukyky nykyisten jäsenten suhteen on myös säilytettävä. Tässä on onnistuttava, sillä epäonnistumiseen ei ole varaa. ■

Järjestäytymisasteen laskua selittää sekin, etteivät palkansaajat enää näe yhteyttä hyvinvointinsa ja liittojen aikaansaannosten välillä.